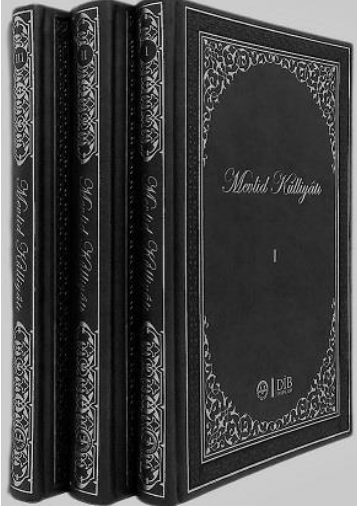

YAYIN TANITIM

Bilal Kemikli, Mehmet Akkuş (Editörler), *Mevlid Külliyyatı (3 Cilt)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2016..

Arş. Gör. Mevlüt İLHAN*

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 3 cilt halinde hazırlanan *Mevlid Külliyyatı*'nın baskısı 2016 yılında İstanbul'da yapılmıştır. 1. ve 3. ciltlerinin editörlüğü Prof. Dr. Bilal Kemikli, 2. cildin editörlüğü ise Prof. Dr. Mehmet Akkuş tarafından yapılmıştır. Birinci cilt Süleyman Çelebi ve *Vesiletü'n-Necât* ile bu eserin çeşitli dillere yapılan tercümelerine ayrılmıştır. İkinci cilt klasik dönem mevlidleri hakkındadır. Üçüncü cildin muhtevasını ise Tanzimat'tan günümüze mevlidler oluşturmaktadır. Söz konusu ciltler aşağıda ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Birinci Cilt Hakkında

İki bölüm halinde hazırlanan 389 sayfalık birinci cildin ilk bölümü Süleyman Çelebi ve *Vesiletü'n-Necât*'ın tanıtımı ile başlamaktadır. Cildin editörü Prof. Dr. Bilal Kemikli tarafından öncelikle Süleyman Çelebi'nin hayatı hakkında bilgiler verilmiş, *Mevlid* diye meşhur olan eserinin yazılma sebebi izah edilmiştir. *Vesiletü'n-Necât*'ın mahiyetine değinilen başlık altında Kemikli, Süleyman Çelebi'nin mevlid türünden başka, na't, hilye, mirâciye, mucizâtü'n-nebî gibi türlerde de takip edilen bir isim olduğunu bu bakımdan "kurucu bir şahsiyet" olduğunu belirtir (c.1/s.24).

Cildin birinci bölümü *Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümelei* başlığı altında Prof. Dr. M. Tayyip Okıç'ın 1976 yılında yayınladığı aynı adlı makaleye yer verilerek tamamlanmıştır. (Bu cilt aynı zamanda M. Tayyip Okıç'e ithaf edilmiştir.) Bu başlık altında mevlid tabiri, mevlid edebiyatının ortaya çıkışı, mevlid münasebetiyle yapılan merasimler, Türkçe mevlidler ve Süleyman Çelebi'nin Mevlidi, Türkçeden başka dillerde mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin tercümelei konularında bilgiler verilmiştir. Okıç'ın tespitlerine göre *Vesiletü'n-*

---

* Amasya Üni. Fen-Edebiyat Fak. TDE Böl. ilhanmevlut@gmail.com

Necât, Arapça, Çerkesçe, Rumca, Kürtçe, Tatarca, Sevâhili Dili, Almanca, İngilizce, Arnavutça, Boşnakça gibi dillere tercüme edilmiştir.

Cildin ikinci bölümü *Vesîletü'n-Necât ve Tercümelere* başlığı altında hazırlanmıştır. Prof. Dr. Mehmet Akkuş tarafından, Reîsü'l-Hattâtîn Ahmed Kâmil Akdik'in hattıyla yazılmış Mevlid metninden hareketle günümüz alfabesiyle *Vesîletü'n-Necât* metninin bir kısmı mezkûr hattan sayfa örnekleriyle verilmiştir. Yine Prof. Dr. Mehmet Akkuş tarafından tanıtımının yapıldığı mütercimi Prof. Dr. Hüseyin Mucib Mısrî olan *Vesîletü'n-Necât*'in Arapça tercümesine yer verilmiştir (c.1/s.113). *Vesîletü'n-Necât*'in Boşnakça Tercümesi başlığı Osmanlı Dönemi Boşnak Divan Edebiyatı uzmanı Amina Şiljak Jesenkoviç tarafından hazırlanmıştır. Jesenkoviç, Boşnakların mevlidleri ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Boşnaklar arasındaki ehemmiyetinden bahsettikten sonra eserin Hafız Salih Gaşeviç tarafından yapılan ve ilk baskısı 1878 yılında çıkan tercümesinin metnini vermektedir (c.1/s.182). *Vesîletü'n-Necât*'in Arnavutça Tercümesi hakkında bilgileri Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi Nehri Aydınçe vermektedir. Öncelikle Mevlid'in Arnavutçaya yapılan tercümelere hakkında kısa bilgi veren Aydınçe, çeviriyi yapan Tahir Efendi Popova ve Tercümesi hakkında bilgiler verdikten sonra Tercümenin metnine yer vermektedir (c.1/s.221). Cildin editörü tarafından tanıtılan *Vesîletü'n-Necât*'in Gürcüce Tercümesinin mütercimi Kemal Tsetskhladze'dir. Öncelikle mütercim ve tercümesi hakkında bilgi veren Kemikli, sonrasında çeviri metne yer vermiştir (c.1/s.240). *Vesîletü'n-Necât*'in Çerkesçe Tercümesi başlığı Fahri Huvaj tarafından hazırlanmıştır. *Adige Mevlid* olarak anılan eser 517 beyitten oluşmaktadır ve büyük ölçüde Süleyman Çelebi Mevlidinin tercümesi niteliğindedir. Bu başlık altında tercüme hakkındaki bilgilerin ardından tercümenin metni önce Kiril harfli ardından Latin harfli olarak yer almaktadır (c.1/s.250). *Vesîletü'n-Necât*'in Rumca Tercümesi Amet Molla Memet tarafından hazırlanmıştır. Yazar, Rumlar hakkında genel bilgiler verdikten sonra Rumca Mevlid metninin genel bir değerlendirmesini yapmış, tercümenin 93 beyitten meydana geldiğini belirtmiştir. Müterciminin belli olmadığı tercümenin yazma nüshasında mevlid metninin orijinali ve Rumca tercümesi peş peşe yer almıştır. Yazmadan örneklerin konulduğu bölümde kaynak metnin Rumcaya tercüme edilen her bir beyti ve altına Yunan harfli Rumca tercümelere bir arada verilmiştir (c.1/s.324). *Vesîletü'n-Necât*'in İngilizce Tercümesi başlığı Dumlupınar Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Araştırma Görevlisi Hümeysra Mermer tarafından hazırlanmıştır. Bu bölümde Lyman MacCallum tarafından yapılan tercüme yer verilmiştir (c.1/s.352). Mermer, tercüme yer vermeden önce mütercimin hayatından bahsetmiş ve tercümesi hakkında bilgi vermiştir. Ciltte yer verilen son tercüme, *Vesîletü'n-*

Necât'ın Almanca Tercümesi'dir. Ünlü Alman araştırmacı Annemarie Schimmel tarafından tercüme edilen eser ile ilgili bölüm Dr. İsmail H. Yavuzcan tarafından yazılmıştır. Almancada mevlid hakkında bilgi veren Yavuzcan, akabinde Schimmel'in hayatı hakkında kısaca bilgi vermiş ve tercüme metnine yer vermiştir (c.1/s.377).

Cilt, *Vesîletü'n-Necât*'ın kitapta verilen tercümeleri ve aynı eserin başka tercümeleri hakkında bilgilerin yer aldığı ve değerlendirmenin yapıldığı sonuç bölümü, akabinde kaynakça ile tamamlanmıştır.

İkinci Cilt Hakkında

Prof. Dr. Mehmet Akkuş'un editörlüğünde hazırlanan ikinci ciltte, Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ından sonra mevlid yazan altı şair tanıtılıp, kaleme aldıkları mevlidlerin metinleri verilmiştir. Klasik Dönem alt başlığıyla hazırlanan cilt 520 sayfadan oluşmaktadır. Editör tarafından hazırlanan bir ön söz ile başlayan cildin giriş mahiyetindeki ilk yazısı yine editör tarafından *Edebiyatımızda Mevlid Türü ve Mevlidler* başlığı ile kaleme alınmıştır. Mevlid kelimesi, kelimenin manası, mevlid türü eserlerin ilk örnekleri hakkında bilgiler veren Akkuş, Türkçe mevlidler hakkında da bilgiler verdikten sonra kaynaklara dayanarak Türk edebiyatında mevlid sayısının 122'ye ulaştığını belirtmiştir. Daha sonra klasik dönem mevlid şairleri ve metinlerine geçilmiştir.

Bu cilt içinde ilk olarak İpsalalı Ebu'l-Hayr ve Mevlidi hakkında Prof. Dr. Ahmet Günşen tarafından bilgiler verilmiştir. Günşen, öncelikle İpsalalı Ebu'l-Hayr'ın hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi vermiş ardından söz konusu eserin tanıtımına geçmiştir. Eserin adı, yazılış sebebi, yazıldığı yer ve tarih, eserin nazım şekli ve vezni, Mevlid'de işlenen başlıca konular ile eserin nüshalarından bahsedilerek Mevlid metnine yer verilmiştir (c.2/s.42). Daha sonra Doç. Dr. Süleyman Eroğlu tarafından hazırlanan *Lâmi Çelebi ve Mevlidi* başlığı gelmektedir. Eroğlu, öncelikle Lâmi Çelebi'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verdikten sonra *Lâmi Çelebi'nin Mevlidü'r-Resûl'ü* başlığı altında mevlid metni hakkında bilgiler vermektedir. Söz konusu bilgiler, eserin nazım şekilleri ve tertip özellikleri ile muhtevasını içermektedir. Sonrasında mevlid metninin tamamına yer verilmiştir (c.2/s.107). Bu ciltte yer alan üçüncü mevlid ise Hamdullah Hamdî tarafından kaleme alınan mevliddir. Yine Doç. Dr. Süleyman Eroğlu tarafından hazırlanan başlık altında Hamdullah Hamdî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra müellifi tarafından *Ahmediyye* diye isimlendirilen eserin tanıtımına geçilmiştir. Eserin, nazım şekli ve tertibi, dil ve üslup özellikleri ile muhtevası hakkında bilgiler verdikten sonra *Ahmediyye*'nin metnine yer verilmiştir (c.2/s.164). Klasik dönem mevlidlerinden bir diğeri olan Şemseddin

Sivâsî'ye ait mevlid külliyat içinde yer alan bir diğer eserdir. Prof. Dr. Hasan Aksoy tarafından öncelikle Şemseddin Sivâsî'nin hayatı ve eserlerinden bahsedilmiş, Sivâsî'nin mevlidi ile *Vesiletü'n-Necât* mukayese edilmiştir. Eserin fasıllarından bahsedilmesinin ardından Sivâsî tarafından kaleme alınan mevlid metni verilmiştir(c.2/s.271). Bu ciltte ele alınan bir diğer mevlid Visâlî Ali Çelebi tarafından kaleme alınan mevliddir. Bu başlığı hazırlayan Doç. Dr. Abdülmecit İslamoğlu, Visâlî Ali Çelebi'nin hayatından bahsedip mevlid metninin muhtevası hakkında okuyucuyu bilgilendirdikten sonra metnin tamamını vermiştir (c.2/s.363). İkinci ciltte yer alan son eser ise Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî)'ye ait olan mevliddir. Cildin editörü tarafından hazırlanan başlık altında; Salâhî mahlaslı müellifin hayatından bahsedildikten sonra mevlidi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde mevlidin telif tarihi, yazılış sebebi, muhtevası ve bölümleri hakkında bilgiler verilmiş, eserin *Vesiletü'n-Necât* ile karşılaştırması yapılmıştır. Başlık mevlid metninin verilmesi ile tamamlanmıştır (c.2/s.491).

İkinci cilt, kaynakçanın verilmesiyle tamamlanmıştır.

Üçüncü Cilt Hakkında

Üçüncü cildin editörlüğü birinci ciltte de olduğu gibi Prof. Dr. Bilal Kemikli tarafından yapılmıştır. *Tanzimat'tan Günümüze* adıyla hazırlanan cilt, editörün ön sözüyle başlamaktadır. *Geleneğin İzinde: Tanzimat'tan Günümüze Mevlid Türü* adında giriş mahiyetinde bir yazı kaleme alan editör, yakın dönem mevlid eserleri ve şairleri hakkında genel bilgiler vermektedir. Kemikli, Süleyman Çelebi'nin açtığı yolda bir gelenek haline gelen mevlid yazmanın, Tanzimat'tan günümüze Hasan Nadir, Ahmet İzzet Paşa, Fatma Kâmile, Mehmet Fevzi, Salih Nihânî, Tâhir Nâdî, Diyarbakırlı İbrahim Ref'et, Erzurumlu Ketencizade Mehmed Rüşdi, İhrâm-cızâde İsmail Hakkı, Alvarlı Muhammed Lutfi, Bursalı Âkif, Mehmet Şemseddin Ulusoy, Abdülkadir Necib Efendi, Es'ad Erbilî, Yusuf Sâmî, Necip Fâzil ve Mustafa Âsım Köksal gibi şairlerin çabalarıyla devam ettiğini söyler. Ciltte, Tanzimat'tan günümüze mevlid türü eserlerden 13 tanesine yer verilmiştir.

Külliyatta yer alan Tanzimat sonrası mevlid türü eserlerden ilki Ahmed İzzet Paşa tarafından kaleme alınan mevliddir. Prof. Dr. Âdem Ceyhan tarafından hazırlanan bölümde öncelikle Ahmed İzzet Paşa'nın hayatı ve edebî yönü anlatılmıştır. Daha sonra mevlid metnine dair bilgiler aktararak metne yer verilmiştir (c.3/s.27). Söz konusu eserin başlı başına Ahmed İzzet Paşa'ya ait olmadığını belirten Ceyhan, müellifin eserini Süleyman Çelebi'nin ve başka bir şairin mevlidinden seçtiği beyitleri de ilave ederek oluşturduğunu söyler. Külliyat içinde yer alan mevlid şairleri içinde tek kadın olma özelliği gösteren Fatma Kâmile Hanım ile *Hâdiyyu'l-Cinân*

diye isimlendirdiği mevlidi hakkında bilgiler Prof. Dr. M. Fatih Köksal tarafından verilmiştir. Bu kısımda Fatma Kâmile Hanım'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verildikten sonra *Hâdiyyu'l-Cinân*'ın tanıtımına geçilmiştir. Köksal, eser hakkında genel bilgiler vermiş ardından eserin şekil hususiyetlerine değinmiştir. Akabinde eserin Süleyman Çelebi'nin eseri ile karşılaştırmasını yapmış ve eserin dil ve anlatım özelliklerinden bahsetmiştir. Son olarak mevlid metni mukaddimesi ile verilmiştir (c.3/s.42). Bir sonraki başlık olan *Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri* başlığı Prof. Dr. Mustafa Uzun tarafından kaleme alınmıştır. Mevlid edebiyatında önemli bir son devir şairi olarak bahsettiği Mehmed Fevzi Efendi hakkında hazırlanan diğer bölümlerdeki mevlid şairlerine oranla daha fazla bilgi veren Uzun, müellifi bir çok yönüyle ele almıştır. Bu bilgilerin ardından Fevzi Efendi'nin mevlidlerine geçen Uzun, Fevzi Efendi tarafından yazılan 3 mevlid hakkında bilgiler verir. Sırasıyla *Kudsiyyetü'l-ahbâr fi mevlid-i Ahmedî'l-Muhtâr* (c.3/s.73), *İcmâlü'l-keîâm fi Mevlidi'n-Nebî aleyhi's-selâm* (c.3/s.77) ve *Kudsiyyü'l-keîâm fi mevlidi'n-Nebî aleyhi's-sel'am* (c.3/s.78) isimli mevlidlerin tanıtımını yapan Mustafa Uzun, *Kudsiyyetü'l-ahbâr fi mevlid-i Ahmedî'l-Muhtâr* isimli mevlid metnini (c.3/s.81) ve *İcmâlü'l-keîâm fi Mevlidi'n-Nebî aleyhi's-selâm* (c.3/s.102) isimli mevlid metnini vermiştir. Müellifi tarafından Arapça kaleme alındığı ve matbu olduğunun belirtildiği *Kudsiyyü'l-keîâm fi mevlidi'n-Nebî aleyhi's-sel'am* isimli esere ulaşamadığını bildiren Uzun, tabii olarak eserin muhtevası hakkında bilgi verememiştir. Ciltte yer alan bir başka eser Salih Nihânî tarafından kaleme alınan mevliddir. Prof. Dr. Alim Yıldız tarafından hazırlanan bölümde öncelikle Salih Nihânî'nin hayatı ve eserlerinden bahsedilmiştir. Ardından mevlide dair bilgiler verildikten sonra Nihânî Mevlidi okuyucuya sunulmuştur (c.3/s.113). Yine Prof. Dr. Alim Yıldız tarafından tanıtımı yapılan bir diğer mevlid metni Tahir Nadi tarafından kaleme alınan eserdir. Yine sırasıyla Tahir Nadi'nin hayatı ve eserlerinden bahsedilmiş, mevlidi hakkında bilgiler verildikten sonra mevlid metni okuyucuya sunulmuştur (c.3/s.142). 19. asır mevlid şairlerinden biri olan Diyarbakırlı İbrahim Re'fet ve Mevlidi hakkından bilgiler ise Dr. Ramazan Ekinci tarafından kaleme alınmıştır. Öncelikle İbrahim Refet'in hayatı ve edebî şahsiyetinden bahsedilmiş, ardından mevlidi hakkında bilgiler verilerek mevlid metnine yer verilmiştir (c.3/s.163). Tanzimat'tan sonra kaleme alınan bir diğer mevlid ve eserin müellifi Kâmil Sarıateş hakkındaki bilgiler Prof. Dr. Zülfiyar Güngör tarafından verilmiştir. Güngör, öncelikle müellifin hayatı ve eserlerinden bahsetmiş ardından mevlid metni hakkında bilgiler verdikten sonra metni okuyucuya sunmuştur (c.3/s.185). Prof. Dr. Alim Yıldız tarafından tanıtımı yapılan bir diğer mevlid metni İhramcızâde İsmail Hakki'ya ait *Yâre Yâdigâr* isimli eserdir. Sırasıyla İhramcızâde'nin hayatı,

eserleri ve mevlidi hakkında bilgiler veren Yıldız, akabinde *Yâre Yâdigâr*'ın metnini sunmuştur (c.3/s.212). Cildin bir diğer mevlid türü eseri *Bursalı Akif Mevlidi veya Kadınlar Mevlidi* başlığı altında tanıtılmıştır. Prof. Dr. Mustafa Kara tarafından hazırlanan başlığın alt başlıklarında Bursalı Âkif Efendi tanıtılmış, esere niçin kadınlar mevlidi de dendiğine değinilmiş, müellifin vasiyetinden bahsedilmiş, daha sonra mevlid metnine yer verilmiştir (c.3/s.233). Yine Prof. Dr. Mustafa Kara tarafından bu ciltte hakkında yazı kaleme alınan bir diğer mevlid Mehmed Şemseddin el-Mısri'nin telif eseridir. Mustafa Kara, daha sonra Ulusoy soyadını alacak olan Mehmed Şemseddin el-Mısri'nin hayatını anlattıktan sonra mevlid metnine geçer. *Esâr-ı Şemsu'l-Mısri Fi'l-Mevlidi'l-Muhammedî* isimli mevlid metninin Hz. Peygamber'in mevlidi ile alakalı bölümü okuyucuya sunulmuştur (c.3/s.245). Prof. Dr. Mustafa Kara söz konusu mevlidin, müellifin Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'le ilgili mahabbetini terennüm ettiğini söyler. Bu yazıda, söz konusu eserin Hz. Peygamber'in mevlidi dışındaki bölümlerin metnine yer verilmemiştir. Bu ciltte Prof. Dr. Mustafa Kara tarafından kaleme alınan üçüncü yazı Abdülkâdir Necib Efendi ve Mevlidi hakkındadır. Kara, müellif hakkında bilgi verdikten sonra mevliden bahsederek mevlid metnini okuyucuya sunmuştur (c.3/s.265). *Mevlid Külliyyatı* isimli bu mühim çalışmada Hz. Muhammed için yazılmış mevlidler yer almaktadır. Ancak, müellifi Es'ad Erbilî olan Hz. Fâtıma mevlidi bir istisna teşkil eder. Doç. Dr. Necdet Şengün tarafından hazırlanan bölümde Hz. Fâtıma mevlidinin Es'ad Erbilî'nin *Divanında* Türkçe şiirleri ihtiva eden ikinci kısmın sonunda *Mevlid-i Şerîf-i Fâtumatü'z-Zehrâ Radıya'llâhu Anha* başlığıyla yer aldığı belirtilir. Şengün, Es'ad Erbilî'den bahsettikten sonra 74 beyitlik Hz. Fâtıma metnini sunar (c.3/s.286). Bu ciltte ve külliyyatta tanıtımı yapılan son eser ise, Yusuf Sâmî Efendi ve Mevlidi hakkındadır. Bu bölüm Doç. Dr. Hikmet Atik tarafından kaleme alınmıştır. Atik, Yusuf Sâmî Efendi'nin hayatı hakkında bilgi verdikten sonra kısaca eserlerinden bahsetmiştir. Son olarak *Siverek Mevlidi* olarak da bilinen *Mevlidü'n-Nebî*'si hakkında bilgi vererek mevlid metnine yer vermiştir (c.3/s.295).

Mevlid Külliyyatı'nın Tanzimat'tan Günümüze başlıklı üçüncü cildi bir sonuç ve kaynakça bölümü ile tamamlanmıştır.

Külliyyat, yukarıda bahsedilen 20 şaire ait 21 telif mevlid metnini ihtiva etmektedir. Ayrıca Süleyman Çelebi mevlidinin 8 ayrı dile yapılmış tercümelerinin metinleri de yer almaktadır. Her tercüme veya telif mevlid eserinin metnini verme iddiasında olmayan bu çalışma, farklı dönem ve coğrafyalardan farklı örnek metinleri ihtiva etmesi bakımından *Mevlid Külliyyatı* isminin hakkını vermektedir.